

O Přesvaté Bohorodici a teologických východiscích úcty pravoslavných křesťanů k její osobě

Formou otázek a odpovědí

Místo úvodu

Pojem *Theotokos* (řecky θεοτόκος a rusky Богородица, Bogorodica) znamená „Ta, která porodila Boha“ čili Bohorodice. Jedná se o titul, který Církev již ve starověku připisovala Ježíšově matce, Panně Marii, a který byl vyhlášen 3. všeobecným sněmem v Efezu roku 431¹ jako dogma, tj. oficiální a neměnné církevní učení.

¹ Třetí všeobecný sněm v Efezu se konal v roce 431 po Kr. v místě, kde Přesvatá Bohorodice žila pod ochranou sv. Jana Theologa, a byl svolán císařem Theodosiem II. Bylo zde přítomno 200 biskupů, jimž předsedal sv. Cyril Alexandrijský. Otcové tohoto sněmu odsoudili učení Nestória, arcibiskupa konstantinopolského, který kladl vyšší důraz na Ježíšovu lidskou přirozenost ve srovnání s Jeho božstvím a který tvrdil, že Marie porodila Ježíše člověka, a nikoli Boha. Závěrem tento Sněm prohlásil, že Ježíš je dokonalý Bůh a dokonalý člověk s plným spojením obou přirozeností a oficiálně uznal pro Přečistou Pannu Marii titul „Bohorodice“ (Theotokos).

Tento pojem sehrál později, ve 4. a v 5. století, velmi důležitou roli na pozadí velkých teologických sporů, neboť, stručně řečeno, vyjadřoval, že Mariin syn Ježíš byl *úplný* Bůh a *úplný* člověk, že tedy Jeho dvě přirozenosti – božská a lidská – byly sjednoceny v jediné osobě Ježíše Krista. Proti tomuto pojetí stál Nestóriův pojem *Christotokos* (řec. Χριστοτόκος, tj. „Ta, která porodila Krista“ čili Kristorodice), který omezoval Mariinu úlohu na matku Ježíšova lidství.

Efezský sněm odsoudil nestoriánství jako herezi, neboť to vlastně v Ježíši Kristu předpokládalo dvě samostatné osoby – jednu lidskou a jednu Boží, přičemž ty byly podle Ustanovení pozdějšího 4. všeobecného sněmu v Chalcedonu „neslitě, nezměnitelně, nerozdílně a nerozlučně“ sjednoceny. Efezský sněm tak definoval, že ačkoli byl Ježíš úplný Bůh i úplný člověk, Jeho božství a lidství bylo věčně spojeno v jediné osobě, a to v osobě Boží věčného Syna coby druhé osoby Nejsvětější Trojice, a proto Marii přísluší pojmenování Bohorodice.

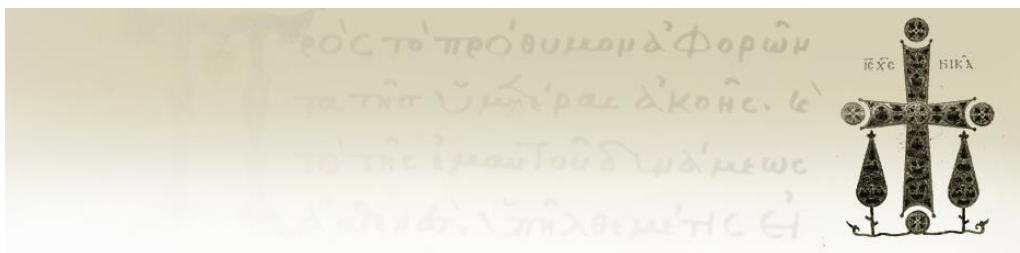
Toto pojmenování Marie nemělo ale nikdy označovat, že by byla souvěčná s Bohem anebo že by existovala dříve než Bůh, nebo že by byla zdrojem Ježíšova božství.

Je třeba říci, že církevní Otcové, vlastně již od dob svatého Athanásia Velikého, a dokonce ještě dříve, nazývali Pannu Marii „Bohorodici“ (řec. Theotokos). A proto nelze považovat tyto snahy za nějaké novoty v tehdejším životě Církve.

Svatí Otcové však nedovolili, aby v souvislosti s tímto učením přetrvávaly jakékoli, byť sebemenší, pochybnosti. „Když je toto „Dítě“ (Kristus) současně Bůh, jak by tedy nemohla být ta, která ho rodí, Bohorodici?“ konstatuje výmluvně Sv. Jan Damašský. Oprávněně a pravdivě nazýváme Pannu Marii „Bohorodici“, protože tímto názvem potvrzujeme, že z ní Narozený (Kristus) byl Bohočlověk, Bůh a člověk v jedinečné a nevyjádřitelné hypostatické jednotě. „Bohorodice jest ta, která porodila, a z ní narozený je dokonalý Bůh, ale i dokonalý člověk.“

Právě na tomto starobylém církevním, dogmatickém učení o Bohorodici zakládá své učení také sv. Řehoř Theolog, který poměrně nekompromisně naznačuje: „Ten, který nepřijímá Pannu Marii jako Bohorodici, zůstává bez božství.“

1. Jak chápete pojem dogma, jak byste ho definoval?

Definování dogmatu:

Řecké slovo dogma (δόγμα) je odvozeno od slovesa „dokéo“ (δοκέω) čili *myslím, považuji za správné*, a znamená rozhodnutí, formální a autentické stanovisko. V teologickém učení (dogmatu) jsou zahrnuty věroučné pravdy, které vycházejí z Písma svatého a jsou dále rozvíjeny v rámci církevní Tradice pod vedením Ducha Svatého.

V tomto smyslu jsou součástí dogmatu čili článků víry (**a**) všechny pravdy, které vycházejí z Písma svatého a které byly dále specifikovány v rámci posvátné Tradice Církve, a také **b**) rozhodnutí všeobecných (ekumenických) sněmů, které se týkají věcí víry.

2. Připouštíte možnost vývoje dogmatu, nebo na základě aktuálního poznání i možnost zrušení některého z dogmat jako překonaného, nebo ho chápete jako jednou provždy nezměnitelné vyjádření Boží pravdy?

Rozbor:

Dogmata obecně, jako články křesťanské víry, znamenají *pravdu*, která nepodléhá diskuzi. Jde o věčné, božské pravdy, které jsou srozumitelným způsobem vyjádřeny a přetlumočeny do lidského jazyka a teologického chápání. Tyto „pravdy“ o boholidském charakteru Církve, o jednotě Osob Svaté Trojice či dvou přirozenostech Spasitele Krista, a mnohé další, byly přijaty celou Církví. Dogmata znamenají v chápání svatých Otců „učení Pána a svatých Apoštolů“ (sv. Ignátios Antiochijský, list k Magnezijským, 13).

Tropar (tedy oslavný verš) ke svatým Otcům Prvního všeobecného sněmu oslavuje svaté Otce jako „světla“, jimiž Kristus „osvítí celou zemi“, neboť jimi Pán všechny „poučil o pravé víře“. Jsou to tedy nejvíce sami svatí, kteří dokáží autenticky a prakticky hovořit a vykládat základní pravdy naší víry, nicméně ne všichni svatí jsou učitelé, kteří přijali od Boha Boží blahodat' (milost), aby interpretovali Boží tajemství: „On tedy dal některé jako apoštoly, jiné jako proroky, jiné jako evangelisty, jiné jako pastýře a učitele.“ (Ef 4,11) Jejich názory a vyznání byly nejprve všeobecně posouzeny, prodiskutovány, a poněvadž byly shledány v souladu s učením Kristovým a Jeho svatých apoštolů, byly později

vneseny do všeobecného *Vyznání víry* (Creda) celé Církve a jí definitivně a jednou provždy schváleny. V prvním pravidle Šestého všeobecného sněmu v Cařihradě se mimo jiné praví:

Krátce řečeno ustanovujeme, aby víra všech mužů, kteří se v Církvi oslavili a byli světly ve světě, držíce slovo života, byla pevně zachována a zůstala do konce věků nezvratitelnou, společně s jejich spisy a dogmaty od Boha předanými. Zamítáme a proklínáme všechny, kdož od nich byli zamítnuti a prokleti, jako nepřátele pravdy, marně skřípějící proti Bohu a usilující nepravdu povýšiti na vrch. Kdokoliv by nezachovával a nepřijal shora řečená dogmata zbožnosti, tak nesmýšlel a nekázal, nýbrž se pokusil jíti proti nim, takový budiž proklet, dle rozhodnutí dříve učiněných od shora jmenovaných svatých a blažených otců, budiž jako cizí vyloučen a vyvržen z řad křesťanských. Neboť jsme zcela rozhodli ve smyslu toho, co dříve bylo usneseno, a žádným způsobem jsme nemohli ani ničeho přidávati ani ubírat.

Svatý Athanásios Sinajský říká: „Pravoslaví je neklamný názor o Bohu a stvoření, pravdivé pojetí všehomíra, mínění o věcech tak, jak jsou.“ Pravoslaví (řecky Ορθοδοξία) – orthé (ορθή) a dóxa (δόξα) znamená správné, pravdivé vyznání (doslova myšlení) a slávu; přičemž oba dva tyto výrazy spolu úzce souvisejí. „Pro zachování víry,“ jak uvádí řecký pravoslavný metropolita Ierotheos (Vlachos), „použili svatí Otcové a apoštolé vymezení víry (řec. όρος) a dogmata. Jestliže přijímáme tato dogmata a vymezení „pravdivosti“, pak přijímáme zjevenou víru a zůstáváme v Církvi, abychom mohli být uzdraveni.“

Duchovnost je v pravoslaví vnímána vždy ve vztahu k Duchu Svatému, od něhož čerpá svou živoucí energii. Svatí jsou nositeli pravoslavné duchovnosti a jsou jejím vlastním a nejcharakterističtějším vyjádřením. Svatí nejsou v pravoslaví chápáni pouze jako lidé dobří či mravní, nýbrž především jako ti, „v nichž přebývá Duch Svatý“, a v souladu s tím jsou označováni výrazem „duchonosní“ (θεοφόροι).

Odpověď:

Ano, pravoslavná dogmata považujeme za jednu provždy nezměnitelná vyjádření Boží pravdy.

Nezaměňujme ale dogmata s pravidly, která jsou aplikována v rámci duchovního a církevního života křesťana, čili kánony, jimiž se Církev řídí a uplatňuje je tam, kde je to třeba, ať již ve formě tzv. akrivie (přísnosti) či ikonomie (shovívavosti).

3. Jsou podle vás bratři zmiňovaní v Mk 6,3 skutečnými bratry, nebo se jedná o vzdálenější příbuzné?

Citace:

„Není to snad ten tesař, syn Marie a bratr Jakuba, Jozese, Judy a Šimona? A nejsou snad jeho sestry tady s námi?“ A tak se nad ním pohoršovali.“

Odpověď:

Myslet si, že Kristovi sourozenci byli dětmi jeho Přesvaté Matky, je mylné, neboť slova „bratr“ a „sestra“, jež se v této souvislosti na stránkách Nového zákona objevují, mohou mít rozmanitý význam. „Z Evangelia není nikde zřejmé,“ píše sv. Jan Šanghajský, „že by tam zmiňovaní Ježíšovi bratři byli pokládáni za děti jeho Matky. Naopak, bylo známo, že Jakub a ostatní byli synové Josefovi, snoubence Marie, kterýžto byl vdovcem a měl děti od první ženy“ (sv. Epifanius Kyperský, „Panarion o herezi“, 78). Taktéž i sestra jeho matky, Marie Kleopova, která spolu s ní stála u Pánova kříže (Jn 19,25), měla děti, které se plným právem – díky tak blízkému příbuzenskému vztahu – mohly nazývat bratry a sestrami Pána. Že tzv. Pánovi bratři a sestry nebyli dětmi jeho matky, je jasně vidět z toho, že Pán před smrtí svěřil svoji Matku svému milovanému učedníku Janovi. Proč by to byl činil, kdyby kromě něho bývala měla ještě i jiné děti? Sami by se o ni byli přece postarali! Synové Josefa, domnělého Ježíšova otce (pěstouna), nepovažovali za svou povinnost postarat se o svoji – jak se domnívali – macechu, anebo v každém případě necítili k ní takovou lásku, jakou cítí vlastní děti ke svým rodičům, a kterou k ní projevil osvojený Jan. Sv. Jan Šanghajský ve shodě se svatými Otci v nás probouzí nezpochybnitelnou důvěru v hodnověrnost Svatého písma, které samo „zcela jasně dokazuje neopodstatněnost námitek proti vždyckypanenství Panny Marie a zahanbuje ty, kteří učí jinému“.

Zdroj:

O úctě, již Přesvaté Bohorodici projevuje Pravoslavná církev podle učení sv. Jana Šanghajského a Sanfranciského (Блаженный Архиепископ Иоанн (Максимович) – Православное почитание Божией Матери, Вильмуассон-Спб. 1992.)

4. Jaký je váš postoj ke zjevení Panny Marie v Lurdech a na jiných místech?

Rozbor:

Pravoslavná církev neomezuje působení Boží moci a milosti pouze na jedno jediné místo, a ani nemůže, a nijak o to neusiluje. Veškerá pravda o světě a stvoření kolem nás pochází z jediného pramene této pravdy, a sice z Ducha Svatého, jenž jest „Králem nebeským, Utěшителем, Duchem Pravdy...“ a jenž lidskou duši, pakliže se v ní usídí, sytí aromaty božských pravd. Duch Svatý však působí tam, kde i další osoby Svaté Trojice, neboť Bůh je „Trojicí jednobytnou a nerozdílnou“, to znamená, že zde v jednotě působí tři osoby, které mají všechny jednu Boží podstatu.

Duch Boží je rovněž Duch Kristův, jakož i Kristus vyznává svá slova a skutky vždy ve shodě s Duchem Svatým a činí zázraky svou božskou mocí v Duchu Svatém a v souladu s vůlí Boha-Otce.

Duch Svatý je úplnou a nezpochybnitelnou pravdou a spravedlností, neboť v Bohu „není lži“: „Ale protože já říkám pravdu, nevěříte mi.“ (Jn 8,45) Svatí Otcové sedmi všeobecných sněmů, zakládající svá učení na stanoviscích předcházejících sněmů místních a vyjadřující názory dalších svatých Otců a učitelů Církve, hovořili jednomyslně v Duchu Svatém: „Vidělo se zajisté Duchu svatému i nám“ (Sk 15,28), a proto mají zejména všeobecné sněmy tak vysokou autoritu, rovnající se ve své podstatě autoritě Písma svatého.

Ctihodný otec Serafim Rose, který objevil sílu a krásu pravoslaví, jež přijal v dospělosti, prostudoval do hloubky různá světová vyznání a náboženské proudy. Když přišla řeč na římský katolicismus a rozdíly, které panují mezi pravoslavím a římským katolicismem, dodával otec Serafim tuto svou zkušenost a pohled na věc: „Existuje mnoho rozdílů (...), lze však říci, že Pravoslaví vždy zdůrazňuje především duchovní aspekt vztahu vlastní duše k Bohu; a všechny svaté tajiny (svátosti), jakož i církevní disciplína jsou jen prostředkem, jak má duše najít svůj vztah k Bohu: to je celý základ naší víry. V římské církvi až do nedávné doby, když se věci začaly rozpadat, byl důraz kladen spíše na naplňování celé řady zákonů, a tím také na to, aby bylo „zadostiučiněno“ Bohu v právním slova smyslu, což ale představuje náhradu za působení Ducha Svatého“. (God's Revelation to the Human Heart: Questions and Answers, s. 48)

Odpověď:

Podle našeho názoru si Bůh neprotiřečí. Nepřivádí jedny k pravdě, aby druhé od ní odváděl. Bůh jako Duch pokoje, jednoty, spravedlnosti a lásky činí tak, jak sám nejlépe ví a jak míní. Jeho stezky jsou nevyzpytatelné a nezpochybnitelné.

Pokud se Jeho zázračná moc a působení projevují někde ve světě, je třeba to respektovat, ale člověk je bytostí svobodnou, která má zkoumat, co pochází od Ducha Svatého, a co nikoli: „Milovaní, nevěřte každému duchu, ale zkoušejte duchy, zda jsou z Boha, neboť do světa vyšlo mnoho falešných proroků.“ (1Jn 4,1). Boží zázraky nelze omezit jen na jedno konkrétní místo, nebo dokonce tvrdit, že se dějí opakovaně, až jaksi na objednávku, neboť tím bychom z Boha činili vykonavatele našich nařízení, což je absurdní.

Přesvatá Bohorodice vždy poslouchala svého Syna, a ostatní k tomu pobízela. Také ona tajemně přispívá k jednotě víry a poznání Boží pravdy: svou mocnou záštitou, ochranou, spásou a přispěním v nesnázích, bolestech, zármutcích a těžkostech, které dnešní člověk prožívá.

Na závěr dodejme, že nikde ve Svatém písmu nenajdeme nějaké vyjádření, které by svědčilo o tom, že Panna Marie byla počata a následně se narodila bez dědičného hříchu.

Pokud má být správně chápáno zjevení v Lurdech (z r. 1858), při němž bylo údajně řečeno „Já jsem neposkrvněné početí“, pak jde spíše o exegezi čili výklad, který by měl být chápán tak, že „Neposkrvněné početí Božího Syna je nejvyšší slávou Nejčistší Panny.“

Zdroj:

Sv. Justin Popovič, *Dogmatika pravoslavne Crkve*, Beograd 1935

Fr. Seraphim Rose, *God's Revelation to the Human Heart: Questions and Answers*, Jordanville 2007

Belejkanič, *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I.*, Prešov 1995

Belejkanič, *Pravoslávne dogmatické bohoslovie II.*, Prešov 1996

5. Jaký je váš vztah k dogmatu o (věčném) panenství Panny Marie?

Rozbor:

Každá skrytá věc bude jednou zjevena, jak by však mohla být ukryta duchovní krása a čistota Přesvaté Bohorodice před okolním světem, jenž ji později začal ctít jako tu, jež je „ctěnější nad cherubíny“ a „slavnější nad serafíny“? Nejenže nemohla zůstat osoba Přesvatá Bohorodice před světem utajena, ale očernit ji bylo snad ještě nemožnější. „Židé,“ jak píše sv. Jan Šanghajský, „se přesvědčili, že očernit Matku Ježíše je téměř nemožné a že na základě těchto svědectví, které sami užívali, je mnohem snazší dokázat její úctyhodný život. Proto zanechávají této pomluvy, kterou si osvojili už i pohané (Órigenés „Proti Celsovi I.), a snažili se aspoň dokázat, že Marie nebyla pannou, když počala Krista.“ (...) „Našli se židovští překladatelé (Akila, Simach, Feodotion), kteří vytvořili nové překlady Starého Zákona do řeckého jazyka a v těchto známé proroctví Izaiáše přeložili: „Aj, mladá žena počne“ (Iz 7, 14); tvrdili, že židovské slovo *aalma* znamená mladou ženu, a ne pannu, jak to stálo ve svatém překladu „Sedmdesáti“ překladatelů, kde je toto místo přeložené: „Aj, panna počne“. Novým překladem chtěli dokázat, že křesťané na základě nesprávného překladu slova *aalma* chtějí připsat Marii naprosto nemožné – početí bez muže, přičemž se prý ve skutečnosti Kristovo zrození od ostatních lidských početí ničím neodlišovalo. Zlý úmysl nových překladatelů byl však zjevný, jelikož pozorováním různých míst v Bibli lze jasně vidět, že slovo *aalma* znamená panna. A nejen Židé, ale i pohané na základě svých tradic očekávali, že Vysvoboditel světa se zrodí z panny. Evangelium jasně hovořilo o tom, že se Pán Ježíš Kristus zrodí z Panny. „Kterak se to stane, poněvadž muže nepoznávám?“, ptala se Marie archanděla Gabriela, neboť dala slib čistoty. A anděl odpověděl: „Duch Svatý sestoupí v tě, a moc Nejvyššího zastíní tebe; a protož i co se z tebe svatého narodí, slouti bude Syn Boží.“ (Lk 1, 34-35) Později se anděl zjevil i spravedlivému Josefovi, který, když se dozvěděl o tom, že Marie počala, uvažoval, že jí propustí z domu. Josefovi však archanděl Gabriel řekl: „Josefe, synu Davidův, neboj se přijati Marii manželku svou; nebo což v ní zrozeno jest, z Ducha Svatého jest.“ (Mt 1, 18-25).“

„Čistý život Marie,“ kterou Starý zákon prorocky zvěstuje jako „rozkvetlou palici Áronovu, bez pomoci rukou od hory uražený kámen, který viděl Nabuchodonozor ve snu a který vysvětlil prorok Daniel, zavřené dveře, viděné prorokem Ezechielem, „ byl usvědčením těch,“ pokračuje ve svém výkladu sv. Jan Šanghajský, „kteří byli nečistí i ve svých myšlenkách. Aby se ukázali jako

křesťané, neodvažovali se sice odmítat fakt, že se Kristus narodil z Panny, ale začali tvrdit, že Marie zůstala pannou pouze dotud, dokud neprodila svého prvorozeného Ježíše. „Po narození Ježíše“, říkal ve 4. stol. lži-učitel Gevlidius a též mnozí jiní před ním i po něm, „Marie vstoupila do manželského života s Josefem a měla s ním děti, nazvané v Evangelii „bratry a sestrami Kristovými“. Avšak slovo dokud neznamená, že Marie zůstala pannou jen do určitého času. Totiž, dokud a jemu podobná slova často označují věčnost. Ve Svatém písmu se hovoří o Kristu: „Tak rozkvete ve dnech jeho spravedlivý, a bude hojnost pokoje, dokud měsíce stává“, ale to neznamená, že nebude-li měsíce na konci světa, že už nebude Boží spravedlnosti; vždyť právě tehdy ona zvítězí. Anebo, co znamenají slova: „Nebo musí On kralovati, dokud nepoloží všech nepřátel pod nohy své?“ Má snad Hospodin kralovat jen po tu dobu, dokud jeho nepřátelé nebudou pod jeho nohama? A David ve čtvrtém žalmu jitřní bohoslužby říká: „Aj hle, jakož oči služebníků k rukám pánů jejich, jakož oči služebnice k rukám paní její: tak oči naše k Hospodinu Bohu našemu, až by se smiloval nad námi.“ (Blaž. Jeroným, *O vždyckypanenství* blahoslavené Marie; 1 Kor 15,26; Ž 122,3).

Spasitel v Evangelii hovoří k apoštolům: „A aj, já s vámi jsem po všecky dny, až do skonání světa“. Nebo snad „po skonání“ světa Hospodin od svých učedníků odstoupí, a tehdy, když na dvanácti prestolech budou soudit dvanáct pokolení izraelských, už oni nebudou mít slibované společenství s Hospodinem? (Blaž. Jeroným, *tamtéž*; Mt 28,20).“

Odpověď:

Svatá pravoslavná církev přijímá a vyznává učení o „věčném“ panenství Panny Marie.

Zdroj:

O úctě, již Přesvaté Bohorodici projevuje Pravoslavná církev podle učení sv. Jana Šanghajského a Sanfranciského (Блаженный Архиепископ Иоанн (Максимович) – Православное почитание Божией Матери, Вильмуассон-Спб. 1992.)

6. Jaký je váš vztah k dogmatu o Boží Matce „Theotokos“?

Rozbor:

Pravoslavní křesťané se odedávna spojují ve své lásce a vyznávají Přesvatou Bohorodici, Matku našeho Spasitele, neboť i Písmo svaté o ní svědčí a vyznává ji jako „blahoslavenou ode všech národů“.

Když byli umlčeni ti, kteří si dovolili vystupovat proti svatosti a čistotě Přesvaté Marie, byl učiněn pokus narušit úctu k ní, jako k Matce Boží.

V 5. století cařihradský arcibiskup Nestórios začal prohlašovat, že se z Marie narodil jen člověk Ježíš, do kterého se vtělilo Božství a přebývalo v něm, jako v

chrámě. Nejdříve si tak dovolil mluvit pouze před svým knězem Anastásiem, ale potom začal otevřeně poučovat i lid v chrámě o tom, že Marii nelze nazývat Bohorodicí, protože neporodila Bohočlověka. Pokládal za ponižující, že by se měl poklonit děťátku zavinitému do plenek a ležícímu v jesličkách.

Nestórios byl zatvrzelý a nechtěl se zřici svého učení, a tvrdil, že je třeba rozlišovat Ježíše a Syna Božího, že Marii je třeba nazývat ne Bohorodicí, ale Kristorodicí – protože Ježíš, který se narodil z Marie byl jen člověkem – a že Kristus je jen podobný předcházejícím Bohem pomazaným (prorokům) a překonává je jen plností svého spojení s Bohem.

Nestórioovo učení tak bylo odmítáním veškeré Boží prozřetelnosti (tedy Božího plánu vykoupení), protože narodil-li se z Marie jen člověk, potom za nás trpěl ne Bůh, ale pouze člověk.

Když se sv. Cyril, arcibiskup alexandrijský, dozvěděl o Nestóriově učení a církevních sporech, které vyvolal v Cařihradě, napsal Nestórioovi list, ve kterém ho přesvědčoval, aby se držel toho učení, které vyznává Církev od svého založení a nepřidával do něho nic nového. Sv. Cyril napsal také duchovenstvu i lidu v Cařihradě, aby zůstali pevní v pravoslavné víře a nebáli se pronásledování, vedeném ze strany Nestória proti těm, kteří s ním nesouhlasili. Sv. Cyril oznámil tuto záležitost i do Říma, sv. papeži Celestýnovi I. (422 – 432), který tehdy se všemi svými věřícími pevně setrval v pravoslaví.“

Sv. Cyril napsal Nestórioovi ještě několikrát a sestavil tak nakonec 12 anatém, tj. vyložil ve dvanácti bodech hlavní odlišnosti pravoslavné věrouky od učení hlásaného Nestóriem. Sv. Cyril vyhlásil za vyloučeného z Církve každého, kdo by zavrhoval třeba jen jeden z bodů pravoslavné věrouky, kterou sestavil. Nestórios anatémy naprosto odmítl a napsal svůj vlastní výklad učení, které hlásal, rovněž ve dvanácti bodech a vylučoval z Církve každého, který by je nepřijal. Nebezpečí zachování čistoty víry stále narůstalo.

Bylo rozhodnuto svolat všeobecný sněm, na němž by představitelé Církve, shromáždění z různých konců světa, rozhodli, zda je víra hlásaná Nestóriem pravoslavná či ne. Místem konání sněmu, který byl v pořadí třetím všeobecným, bylo zvoleno město Efez, ve kterém kdysi pobývala Přesvatá Panna Marie spolu s apoštolem Janem Bohoslovcem. Sv. Cyril shromáždil své spolubiskupy v Egyptě a spolu s nimi přicestoval lodí do Efezu. Z Antiochie po souši přišel Jan, arcibiskup Antiochijský s východními biskupy. Římský biskup sv. Celestýn I. nemohl přijet osobně a požádal proto sv. Cyrila, aby chránil pravoslavnou víru a mimoto za sebe poslal ještě dva biskupy a kněze římské církve Filipa, kterým dal instrukce, co je třeba říkat. Do Efezu přišli též Nestórios a biskupové z cařihradského okolí, biskupové z Palestiny, Malé Ásie a Kypru.

Sněm ústy svých členů uznal učení Nestória za nesprávné, odsoudil ho, zbavil Nestória katedry a kněžství. Bylo sestaveno rozhodnutí, podepsané 160 účastníky sněmu, ale protože někteří z nich zastupovali i jiné biskupy, kteří neměli možnost osobně se sněmu zúčastnit, rozhodnutí sněmu bylo ve skutečnosti schváleno více

než 200 biskupy, kteří měli katedry v různých oblastech tehdejší Církve, přičemž dosvědčili, že vyznávají tu víru, kterou od počátku v těchto místech zachovávali. Rozhodnutí sněmu tak bylo hlasem všeobecné Církve, která jasně vyjádřila svoji víru, že Kristus, narozený z Panny, je pravý Bůh, Který se vtělil, a jelikož Marie porodila dokonalého (plného) člověka, Jenž byl současně dokonalým (plným) Bohem, je správné ctít Ji jako Bohorodici.

Efezský sněm je po právu ctěn jako všeobecný, spolu s předcházejícími – Nicejským a Cañhradským. Byli na něm přítomni představitelé celé Církve, jeho rozhodnutí byla přijata celou Církví “až do všech končin země”, a bylo na něm vyznáno učení, zachované Církví od apoštolských dob. Sněm nevytvořil žádné nové učení, ale hlasitě dosvědčil pravdu, kterou se někteří snažili zaměnit za výmysl; přesně vysvětlil vyznávání Kristova Božství, narozeného z Panny.

Víra Církve a její smýšlení o této otázce byly nyní tak jasně formulovány, že už nikdo více nemohl připisovat za Církevní své lživé “rozumování”. Později mohly vyvstat jiné otázky vyžadující hlas celé Církve, avšak ne o tom, zda byl Ježíš Kristus Bohem. **Následující sněmy svá rozhodnutí zakládaly na řešeních předcházejících sněmů, nesestavovaly nový Symbol víry, ale jen ho vysvětlovaly.** Na III. všeobecném sněmu bylo pevně a jasně vyznáno učení Církve o Boží Matce. Nejdříve byli svatými Otcí obviněni ti, kteří napadali neposkvrněný život Panny Marie, a nyní bylo všem těm, kteří snižovali Její čest, řečeno:

“Kdo nevyzná Emanuela za skutečného Boha a proto také Svatou Pannu za **Bohorodici**, jelikož v těle porodila Slovo, Které je od Boha Otce, a Které se stalo tělem – “anatéma”, tj. odloučený od Církve – (1. Anatéma Cyrila Alexandrijského).“

Odpověď:

Přesvatá Panna Marie je vpravdě Bohorodici (Theotokos), a nikoli pouze Kristorodici, neboť ten, který se z ní narodil, je Pravý Bůh (a pravý člověk) – Bohočlověk Kristus. Pravoslavní křesťané ctí Matku Pána Ježíše jako Bohorodici a mají ve zvyku ji tak oslovovat: Přesvatá Bohorodice, spasiž nás (tj. zachraň nás)!

Zdroj:

Belejkanič, *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I.*, Prešov 1995
Belejkanič, *Pravoslávne dogmatické bohoslovie II.*, Prešov 1996

7. Jaký je váš vztah k dogmatu o neposkvrněném početí Panny Marie?

ŘK výklad:

Neposkvrněné početí Panny Marie (latinsky Immaculata conceptio) je početí Marie, budoucí matky Ježíše Krista, jejími rodiči, Annou a Jáchymem bez poskvrnění dědičným prvotním hříchem.

Rozbor:

Horlivost bez pravého poznání

„Neboť jim svědectví vydávám, žeť horlivost Boží mají, ale ne podle umění.“ (Řím 10,2)

Nesprávný výklad pravé úcty k Přesvaté Bohorodici a Vždyckypanně Marii v nově vymyšleném dogmatu římskokatolické církve o „Neposkvrněném početí”.

Ústřední místo v díle sv. Jana Šanghajského o úctě k Přesvaté Bohorodici zaujímá důkladný rozbor chybných východisek, které vedly ke nesprávnému učení o Přesvaté Bohorodici, jež se nejsilněji projevilo v římském katolicismu. Právě zde se totiž nepozorovaně projevila nadměrná a tedy nesprávná úcta k Boží Matce, která je ostatně sama, i bez našich pokusů ji oslavit, oslavena dostatečně velkou slávou, již ji obdaroval Kristus, kterého jako pravého člověka a pravého Boha porodila. Sv. Jan Šanghajský proto na dalších řádcích vysvětluje, jak mohlo k tomuto jevu v římskokatolickém prostředí dojít.

„Když byli odhaleni ti, kteří zostouzeli neposkvrněný život Přesvaté Panny, zavrhovali její “vždyckypanenství” a její důstojnost, a též ti, kteří opovrhovali jejími ikonami – právě tehdy, když sláva Bohorodice osvítila celý svět –, objevilo se učení, které jako by vyzdvihovalo Pannu Marii, ale které ve skutečnosti zavrhovalo všechny její ctnosti.“

„Toto učení se nazývá učením o neposkvrněném početí Panny Marie a později bylo přijato následovníky římského papežského stolce. Spočívá v tom, že „Přeblahoslavená Panna Marie v prvním okamžiku svého početí, díky blahodati Všemohoucího Boha a své osobní přednosti, kvůli budoucím zásluhám Ježíše Krista, Spasitele lidského pokolení, byla údajně uchráněna jako svobodná před jakoukoli poskvrnou prvotního hříchu” (Bulla Papeže Pia IX. O novém dogmatu).

Jinými slovy, Boží Matka, už při samotném početí byla uchráněna prvotního (dědičného) hříchu, a milostí Boží byla povýšena do stavu, kdy nemůže mít osobní hříchy. Křesťané o této novotě do té doby ještě neslyšeli. Až v 9. století, když poprvé korvejský opat Pascházij Radbert vyjádřil názor, že svatá Panna byla počata bez prvotního hříchu. Počínaje 12. stoletím se tato myšlenka začíná šířit mezi duchovenstvem a věřícími západní církve, která už tehdy odpadla od všeobecné Církve a tím pozbyla blahodat' Ducha Svatého. Je třeba říci, že zdaleka ne všichni členové římské církve souhlasili s novým učením. V názorech se rozešli významní teologové Západu, takřikajíc „sloupové” latinské církve. Tomáš Akvinský a Bernard Klervoský toto dogma rozhodně odmítali, Duns Scott ho naopak

obhajoval. Od učitelů přešlo rozdělení v názorech i na jejich žáky: latinští dominikánští mniši se svým učitelem Tomášem Akvinským kázali proti učení o neposkvrněném početí a následovníci Dunska Scotta – františkáni, se ho naopak všude snažili rozšířit. Boj mezi těmito dvěma směry trval několik století. Jak na jedné i na druhé straně byli tyto osobnosti pokládáni – mezi západními křesťany – za velké autority.”

„Vyřešit tuto otázku nepomohlo ani to, když někteří tvrdili, že mají v této věci zjevení “shůry”. Ve 14. století mezi katolíky významná mniška Brigita ve svých zápiscích hovořila o tom, jak se jí zjevila Bohorodice, která jí sama sdělila, že je neposkvrněně počatá, tedy bez prvotního hříchu. Ještě více než ona je známá její současnice, askétka Kateřina Sienská, která tvrdila, že v početí byla svatá Panna naopak účastna prvotního hříchu, přičemž tohoto zjevení se dostalo této mnišce od samotného Krista (Prot. Al. Lebeděv „Rozdíly v učení o Přesvaté Bohorodici ve východní a západní Církvi”).

Učení o neposkvrněném početí od těch dob začalo mít stále více přívrženců mezi členy římskokatolické církve. Příčinou toho bylo, že se zdálo celkem zbožné a příjemné vzdávat Bohomatce co možná největší slávu. Snaha lidí oslavit Nebeskou Zástupkyni na jedné straně a odklon západních teologů do abstraktních, odtažitých úvah, které vedly pouze ke zdánlivé pravdě (scholastika), na straně druhé, a nakonec i podpora římských papežů po Sixtovi IV. – to všechno vyústilo ve skutečnost, že názor o neposkvrněném početí vyjádřený Pascháziem Radbertem v 9. stol., byl už v 19. století všeobecnou vírou latinské církve. Zbývalo už jen s konečnou platností přijmout toto učení za církevní, což učinil římský papež Pius IX. během slavnostní bohoslužby 8. prosince 1854, když oznámil, že neposkvrněné početí je dogmatem římskokatolické církve.

Ano, v samotném textu nového dogmatu se sice tvrdí, že se tímto nezavádí nové učení, pouze se však vyhláší jako církevní to učení, které údajně stále v Církvi existovalo a kterého se přidržovali mnozí svatí Otcové, jejichž výroky jsou zde uvedeny. Ať tak či onak, všechny uvedené výroky hovoří pouze o vysoké úctě k Panně Marii, o její čistotě, přisuzující jí mnohá pojmenování, která jen vyjadřují její čistotu a duchovní moc, ale nikde se zde nehovoří o neposkvrněnosti v početí. Mezitím ti stejní sv. Otcové na jiných místech říkají, že pouze Ježíš Kristus je dokonale čistý od jakéhokoli hříchu, avšak všichni lidé, jelikož byli zrozeni z Adama, měli tělo náchylné k zákonu hříchu. Nikdo z dávných sv. Otců neříká, že Bůh zázračným způsobem ještě v matčině lůně Pannu Marii očistil, ale mnozí přímo poukazují na to, že Přesvatá Bohorodice, podobně jako všichni lidé, sváděla

boj s hříchem, avšak zvítězila nad pokušeními a byla spasena svým Božským Synem.

Římská církev takto ve své snaze vyvýšit Přesvatou Pannu, jde cestou jejího úplného zbožštění, a pokud už dnes její autority nazývají Marii doplněním Svaté Trojice, můžeme již brzy očekávat, že Pannu Marii začnou uctívat jako samého Boha.

Pravoslavná Církev, která vysoce vebí Bohorodici ve svých oslavných písních (chvalozpěvech), si netroufá připisovat jí to, co o ní není zvěstováno ve Svatém písmu anebo v Tradici. „Pravda je cizí všem nadsázkám (přeháněním), ale i snižováním; všemu dává v odpovídající míře příslušné místo; všemu dává, co jeho jest” (sv. Ignatij Brjančaninov). Oslavující čistotu Panny Marie, statečné snášení těžkostí za jejího pozemského života, otcové Církvě souhlasně zavrhnou myšlenku, že by Ona byla prostřednicí mezi Bohem a lidmi ve smyslu jejich společného vykoupení lidského pokolení.

Sv. Jan Šanghajský dokazuje na citátech předních západních učitelů Církvě, že i na samotném Západě bylo učení, které se tam nyní rozšiřuje, tehdy zamítané. Sv. Jan Šanghajský dále dodává, že dokonce po odloučení se západní církve, Bernard, který je na Západě rovněž považován za velkou autoritu, napsal: „Jsem v úžase, když vidím, že některým z vás se zachtělo změnit stav vážných věcí, zavádějící nové oslavování, Církvi neznámé, v rozporu s rozumem, neospravedlnitelné dávnou Tradicí. Jsme snad znalejší a více zbožní než naši Otcové? Vy říkáte, že je třeba co nejvíce oslavovat Matku Pána. To je pravda, avšak je potřeba rozlišit slávu vzdávanou Nebeské Královně. Královská Panna Marie nemá potřebu falešné slávy, když sama vlastní pravé věnce slávy a znamení důstojnosti. Oslavujte čistotu jejího těla a svatost jejího života. Obdivujte hojnost darů Svaté Panny; klanějte se jejímu Božskému Synu, vebte tu, která počala, aniž by znala vášeň a porodila, aniž by poznala bolest. Co je ještě třeba přidat k těmto ctnostem? Říkají, že je třeba ctít početí, které předcházelo slavnému narození, protože „kdyby prý nebylo početí, nebylo by ani oslaveno narození. Ale co pak říci na to, kdyby někdo jiný ze stejného důvodu požadoval stejné uctívání otce a matky svaté Marie? Téhož by pak mohli požadovat rovněž pro její dědy a pradědy – do nekonečna. Ovšem, jak by neměl být přítomen hřích tam, kde byla přítomna vášeň? Ať už nikdo více netvrdí, že Svatá Panna byla počata z Ducha Svatého a nikoli z člověka! Já tvrdím, že Duch Svatý sešel na ni, a ne to, že s ní přišel. Říkám, že Panna Marie nemohla být posvěcena před svým početím, protože neexistovala; tím spíše nemohla být posvěcena ani v okamžiku svého početí, kvůli hříchu s početím nerozlučně spojeným; a proto nezbyvá než věřit, že byla posvěcena poté, co byla počatá v lůně

své matky. Toto posvěcení, jestliže ničí hřích, pak posvěcuje její narození, nikoli její početí. Nikomu není dána moc být počat ve svatosti. Jediný Pán Ježíš Kristus byl počatý z Ducha Svatého a on jediný je svatý od svého početí. Kromě něho se na všechny ostatní Adamovy potomky vztahuje to, co jeden z nich hovoří o sobě samém, a to jak z pocitu pokory, tak i díky poznání pravdy: *Aj, v nepravosti jsem se počal (Ž 50,7).*“

Jak je možné žádat, aby toto početí bylo svaté, jestliže nebylo skutkem Ducha Svatého, nehledě na to, že vycházelo z vášně? Svátá Panna samozřejmě odvrhne tu slávu, která zjevně oslavuje hřích. Ona nijak neschvaluje novoty vymyšlené v rozporu s učením Církve, novoty, kterých matkou je hloupost (nerozvážnost), sestrou nevěra a dcerou lehkovážnost.

Odpověď:

Na výše uvedených citátech sv. Jan Šanghajský jasně dokazuje jak novotu, tak nesprávnost nového dogmatu římské církve, které vedlo k učení o její úplné bezhříšnosti.

Zdroj:

O úctě, již Přesvaté Bohorodici projevuje Pravoslavná církev podle učení sv. Jana Šanghajského a Sanfranciského (Блаженный Архиепископ Иоанн (Максимович) – Православное почитание Божией Матери, Вильмуассон-Спб. 1992.)

8. Jaký je váš vztah k dogmatu o nanebevzetí Panny Marie?

Konec pozemského života Přesvaté Bohorodice byl počátkem jejího velebení. „Ozdobená Božskou slávou“ (Irmos kánonu Zesnutí...), ona stojí – a bude stát v den posledního soudu i v budoucím věku – **po pravici prestolu svého Syna**, spolu s nímž kraluje a k němu se i směle obrací, byvše jeho matka podle těla a byvše i těžce ctnosti podle ducha; jako ta, která Boží vůli konala a jiné ji konat naučila (Mat 5,19)... Plná lásky a slitování, lásku k Synu a svému Bohu projevuje v lásce k lidskému pokolení tak, že se za něho přimlouvá před Milostivým a, obcházejíc zemí, pomáhá lidem. Zastánkyně křesťanského pokolení, zakusivší všechny těžkosti pozemského života, vidí každou slzu, slyší každý povzdech a prosbu k ní směřovanou. Obzvláště jsou jí blízcí ti, kteří se namáhají v boji s vášněmi a usilují o bohabojný život. Je nenahraditelnou pomocnicí v životních utrpeních. “Všech smutných radost a ponížených zastánkyně, hladových pokrm, cestujících útěcha, bouřkou zmítaných přístav, nemocných navštívení, nemohoucích ochrana a

zástánkyně, opora ve stáří, Matka Nejvyššího Boha, ty jsi Přechistá” (Stichira Odigitriji). “Naděje a přímělkyně, útočiště křesťanů”, “v modlitbách neustávající Bohorodice” (Kondak Zesnutí...), “ta, která zachraňuje svět svou neustálou modlitbou” (Bohorodičen 3. hlasu), “ve dne i v noci se za nás modlí a žezla jejího Království se upevňují” (každodenní Půlnočnice).

Nemůžeme pochopit, ani nenacházíme slova, abychom dostatečně vyjádřili velikost té, která se zrodila v hříšném lidském pokolení a stala se čestnější nad Cherubíny a slavnější nad Serafíny. “Když vidím v Panně dlící blahodať nevyslovitelných Božích a božských tajemství, které se na ní zřetelně zjevily a vyplnily, raduji se a jsem v rozpacích, když mám pochopit podobenství podivuhodné a nevýslovné, když jsi se jako jediná ukázala čistší a vyvolenější nad veškeré viditelné a rozumné stvoření. Když ji chci oslavit, jsem ve velkém úžasu rozumu i slov, avšak osměluji se, zvěstuji a velebím: ona je přibýtek nebeský” (Ikos Uvedení...).

„Žádný jazyk není s to dostatečně a dobře chválit, veškerý rozum a pozemský svět není schopen oslavovat tebe, Bohorodice: protože jsi však dobrotivá, přijmi naši víru, neboť znáš naši Božskou lásku: *Ty jsi přece zástánkyně křesťanů, tebe velebíme* (Irmos 9. písně Zjevení Páně).”

Odpověď:

V souvislosti s Nanebevzetím Panny Marie nelze hovořit o dogmatu, nýbrž o víře a církevní tradici, která se odráží v liturgických textech a oslavných písních k tomuto svátku. Dogmatizovat tuto událost není nejen smyslem, nýbrž ani nutností. Pravoslavná církev vyznává a věří, že Přesvatá Bohorodice zemřela fyzicky, ale její duše byla přijata Kristem a v doprovodu andělských sil Jím odnesena do nebe. Jelikož se krátce po zesnutí nenašlo v hrobě ani její tělo, a protože životy svatých naznačují, že své nanebevstoupení Přechistá Panna sama odhalila sv. apoštolu Tomášovi a dalším apoštolům, věříme spolu se Všeobecnou církví, že podobně jako další svatí (jmenujme Henocha, Elijáše, Mojžíše, sv. Jana Theologa...) byla také Panna Marie vzata i s tělem do nebe, kam před tím, 40. den po svém Vzkříšení, vystoupil také náš Spasitel.

Z troparů ke svátku Nanebevzetí Panny Marie:

„Andělé, když zesnutí Přechisté viděli, užasli, jak Panna vystupuje ze země na nebesa. Zákony spoutávající přirozenost překonány jsou v tobě, Panno čistá.“

9. Jaký je váš vztah k učení o Marii spoluvykupitelce?

Svatí Otcové, jak nám jejich učení zprostředkovává např. sv. Jan Šanghajský, říkají, že pouze Ježíš Kristus je dokonale čistý od jakéhokoli hříchu, avšak všichni lidé, jelikož byli zrozeni z Adama, měli tělo náchylné k zákonu hříchu.

Nikdo z dávných sv. Otců neříká, že Bůh zázračným způsobem ještě v matčině lůně Pannu Marii očistil, ale mnozí přímo poukazují na to, že Přesvatá Bohorodice, podobně jako všichni lidé, sváděla boj s hříchem, avšak zvítězila nad pokušeními a byla spasena Svým Božským Synem.

Někteří exegeti latinské víry však tvrdí, že Panna Marie byla spasena Kristem, což ale chápou tak, že Marie byla podle nich dopředu uchráněna od poskvrny prvorozeného hříchu v podobě budoucích zásluh Kristových (Bulla o dogmatu neposkvrněného početí). Panna Marie, podle jejich učení, jakoby dopředu dostala onen dar, který Kristus přinesl svým lidem skrze své utrpení a smrt na kříži. Ba co víc. Hovoří přitom o mukách Bohorodice, které vytrpěla, když stála u kříže svého milovaného Syna a vůbec o zármutku, kterým byl naplněn její život, jako o doplnění muk Kristových a Marii tak pokládají za naši „spoluvykupitelku“.

V díle vykoupení údajně Bohorodice určitým způsobem pomáhala Kristu” (Katechismus dr. Weimara). „Matka Boží”, píše dr. Lenz, „nejen že nesla námahu svého mučednictví statečně, ale i s radostí, ač s poraněným srdcem” (Mariologie dr. Lenza). Podle těchto vykladačů je tedy Bohorodice až jakýmsi „doplněním Sv. Trojice”, a „jako její Syn je jediný prostředník (Bohem vybraný) mezi jeho urozenou velebností a hříšníky - lidmi; přesně tak i Přeblahoslavená Panna je hlavní prostřednicí (Bohem-Otcem ustanovenou) mezi Synem a námi”.

„Nikoli povýšení a ještě větší slávu, ale její ponížení znamená tento “dárek”, kterým jí obdaroval papež Pius IX. a všichni ostatní, kteří si mysleli, že mohou oslavit Boží Matku vynalezením nových pravd. Přesvatá Panna Marie je samým Bohem natolik oslavená, nakolik je i veliká svým životem na zemi a svou slávou na nebi, že lidské výmysly nemohou už nic přidat k této její cti a slávě. To, co si lidé sami vymýšlejí, jen zatemňuje v očích těchto lidí její záři.

„Bratří, hleďtež, ať vás žádný nesvádí filosofií a marným klamem, podle podání lidského, podle živelů světa, a ne podle Krista (Kol 2,8), psal Duchem Svatým apoštol Pavel. A proto také „marnou lží” zůstává i učení o neposkvrněném početí Panny Marie její matkou Annou, které ji na první pohled vyvyšuje, ve své podstatě ji však ponižuje.

Odpověď:

Spolu s tímto učením musí být zavržena i všechna ostatní učení z toho odvozená, nebo jim podobná. Snaha povýšit Přesvatou Pannu na stejnou úroveň s Kristem, přisuzující jejím mateřským mukám u kříže stejný význam jako Kristovu utrpení tím, že prý „Vykupitel“ a „Vykupitelka“ trpěli stejnou měrou (podle učení ŘKC) anebo, „že lidská podstata Bohomatký v nebi spolu s Bohočlověkem Ježíšem představují navzájem úplný obraz člověka“ (Prot. S. Bulgakov, „Neopalimaja kupina“, str. 141), podle učení lžisofistů, jsou jen marnou lží a podvodem filozofie.

Svatý Jan Šanghajský potvrzuje slova sv. Epifania Kyperského, který varoval: „Někteří pošetilci při uvažování o svaté Panně se snažili – a stále snaží – postavit ji namísto Boha (sv. Epifanij, “Proti Antidikomarianitům”, hereze 78). Avšak tato úcta vzdávaná Svaté Panně Marii se jeví být, namísto její oslavy, spíše jejím pohaněním, ale Neposkvrněná zavrhuje lež, protože je Matkou Pravdy (Jn 14,6).”

Zdroj:

O úctě, již Přesvaté Bohorodici projevuje Pravoslavná církev podle učení sv. Jana Šanghajského a Sanfranciského (Блаженный Архиепископ Иоанн (Максимович) – Православное почитание Божией Матери, Вильмуассон-Спб. 1992.)

10. Jsou podle vás tato dogmata nepřekonatelnou překážkou jednoty mezi ŘKC, pravoslavnou a protestantskou obcí?

Rozbor:

Křesťanství od samého svého počátku k tomu, aby vyjádřilo svou víru a popsalo své poslání, používalo beze strachu a svobodně různé světské a společenské termíny jako např. „stát“, „království“, „síla“, které ostatně lze zaslechnout i během našich bohoslužeb („Neboť Tvé jest Království, moc i sláva...“). Náš vztah k Bohu, jak podotýká řecký pravoslavný biskup gortynský Jeremiáš, je nicméně vyjádřen přílehavějším slovem „víra“, případně ještě vhodnějším „církev“. Nikoli však slovem „náboženství“. Když pronášíme slovo „víra“, máme na mysli veškerý náš život, osobní zkušenost, veškerý vztah k Bohu. A pod tímto termínem chápeme celou naši posvátnou rodinu, které říkáme „Církev“.

Když Kristův příbuzný, svatý Jakub, bratr Boží, říká, že „modlitba víry uzdraví nemocného“ (Jk 5,15), nemíní tím modlitbu, která se děje s vírou, ale modlitbu, kterou pronáší Církev, a také proto má moc někoho zachránit. Když se modlí Církev ve svatých tajinách, je jistě uslyšena, i kdyby ten, který svatou tajinu vysluhuje, byl člověkem hříšným.

Ale výraz „církev“ je ještě hlubší a posvátnější, aby bylo možno specifikovat a určit, co pojem „Boží rodina“ představuje a co znamená. Syn Boží se vtělil, tj.

přijal tělo, přišel na tento svět, aby založil svou Rodinu, kterou je Jeho svaté tělo – Boží Církev.

Církev je nicméně tajemstvím a jako taková nemůže být definována nějakou definicí. My všichni nicméně chápeme a zakoušíme toto tajemství, každý analogicky podle své vlastní duchovní čistoty, ve svaté liturgii. Také proto sv. Ignátios Antiochijský říká, že Církev je „oltář“ čili posvátný oltář, na kterém se slouží Božská liturgie.

Z výše uvedeného vyplývá, že Církev je rovna Božské liturgii, a na ní nemohou mít z pravoslavného pohledu účast ti, kteří se neúčastní této Božské liturgie. A protože mezi námi a katolíky a protestanty, neexistuje tato jednota a účastenství na svaté liturgii, nemohou být z našeho pohledu nazýváni tímto posvátným pojmem „Církev“. Ti všichni jsou pouhými náboženskými společenstvími, nikoli Kristovou Církví.

Odpověď:

Všechna dogmata, která nebyla odsouhlasena a přijata sedmi všeobecnými sněmy, a nejsou tudíž v souladu s učením svatých a bohonosných Otců, tak jak byla formulována v ustanoveních těchto všeobecných sněmů, nemohou být akceptována jako církevně spasitelná a pravověrná. Jakékoli dogma, které nesplňuje podmínky pravoslavného vyznání, odděluje toho, kdo v ně věří, od Jedné svaté, všeobecné a apoštolské Církve.

To se týká také dogmat o Přesvaté Bohorodici, která nejsou v souladu s pravoslavným učením o Boží Matce.

Zdroj:

Μία είναι η Εκκλησία. Οι Παπικοί και οι Προτεστάντες είναι αιρετικοί. (Μητροπολίτου Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως Ιερεμία). ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΓΟΡΤΥΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΑ-ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΣ. Δημητσάνα - Μεγαλόπολις, Κυριακή 28 Αυγούστου 2016

11. Vnímáte v současnosti, nebo nedaleké budoucnosti reálnou šanci dosáhnout teologické shody, nebo alespoň částečné shody v otázkách čtyř mariánských dogmat ŘKC?

Odpověď:

ŘKC: pod touto zkratkou rozumíme „Římsko-katolickou církev“ (nikoli Řecko-katolickou, o níž zde není řeč).

Vysvětlení – Soukromý názor:

Pokud bude trvat přesvědčení a latinské dogma o neomylnosti papeže, není příliš pravděpodobné očekávat nějakou zásadní změnu v církevním kurzu ŘKC, tedy ani zásadní změnu v dogmatech, které nesouhlasí s pravoslavnou naukou, a proto ani z pohledu Pravoslaví není za tohoto stavu možné reálně uvažovat o změně přístupu vůči ŘKC. Tento náš pohled a názor je stavěn na mnoha názorech a stanoviscích dávných i nedávných sněmů, teologů, autoritativních a bohonosných starců a na univerzálním vědomí pravoslavné plnosti, tj. Pravoslavné církve zahrnujíc v to všechny její členy.

12. Modlíte se k Marii? Vyslýchá (vyslyšela někdy) vaše modlitby?

Odpověď:

Ano, modlíme se k Panně Marii, k Přesvaté Bohorodici, ke „Královně nebe i země“, k „Mocné zastánkyni“, k „Nezahanbitelné přímlyvkyni“, neboť ona má sílu a smělost přimluvit se za nás, pomoci nám, zaštitit nás a ochránit nás ode všeho zla.

Osobně věřím, že na přímlyvy Přesv. Bohorodice Bůh zasahuje do běhu světa a může učinit to, co je nad naše chápání. Přesv. Bohorodice může dokonce zmírnit Boží hněv, pokud nějaký takový byl zapříčiněn naším neopatrným chováním, hříchem a obecně jednáním v rozporu s Božími zákony.

Všichni svatí mají od Boha milost ostatním lidem pomáhat, a Bůh na jejich přímlyvy, o něž žádáme, může naše prosby vyplnit, pokud jsou ovšem v souladu s Jeho božskou vůlí.

Přesvatá Bohorodice je první zbožštěný člověk, první světec, který dosáhl zbožštění, první, která našla u Boha plnost milosti, a jako Matka Krista vždy plnila vůli svého božského Syna a druhé učila tuto vůli naplňovat.

Kdo byl s Bohem (Kristem) spjat těsněji než Jeho Matka? Koho jiného by mohl Syn poslechnout než svoji milovanou Matku? U koho jiného hledat útěchu, když i nebe se zdá být pro člověka občas uzavřené?

13. Může být člověk spasený, i když se k Marii nemodlí a neuctívá ji?

Modlitební oslava Bohorodice a obracení se k ní v modlitbách jsou založeny na Božím slově. O její mocné přímlyvě prorokuje již král David:

„Slyš, dcero, a viz, a nakloň ucha svého...“ (Žalm 44/45, 10-18)

K Přesvaté Bohorodice se obracíme s modlitbou proto, neboť její přímlyvy jako Matky Spasitele všech mají u Boha velkou moc.

Přesvatá Bohorodice porodila Krista, který je pravý člověk a Bůh dokonalý. Také proto ji nazýváme ne pouze Kristorodicí, nýbrž správně a pravoslavně „Bohorodicí“.

O Přesv. Bohorodici prorokovali proroci. Alžběta, žena Zachariášova, nazvala Pannu Marii „Matkou Pána“ (Lk 1,35). V Knize Zjevení se o ní píše: „... žena, oděna sluncem, a měsíc pod nohama jejíma, a na hlavě její koruna z dvanácti hvězd...“ (12,1) a v knize Píseň Písní se o ní mluví takto: „Jak jsi krásná.“ (Pís 4,1) Ctil ji sám Kristus. Ctil ji archanděl Gabriel, dokonce lidé v její okolí ji ctili (Lk 11,27)... Jak bychom ji nemohli ctít my, křesťané, kteří zachovávají Boží přikázání, Jeho svatý Zákony, a správně vykládají Písmo svaté?

Popíráním jejího významu, to jest, že je vpravdě Bohorodicí, je popíráním samotného Vtělení Božího Syna, že Syn Boží se stal člověkem. „Neuctívát Pannu Marii jako Bohorodici znamená popírat Božství v Osobě Ježíše Krista.“

Sv. Cyril Alexandrijský v závěrečném slovu při jednání Třetího všeobecného sněmu v Efezu prohlásil: „Vyznáváme, že Ten, který se narodil z Panny Marie, je dokonalý Bůh, proto také Pannu uctíváme jako Bohorodici.“ (Scholia de incarnat. Verbum Dei, P. gr. t. 75, col. 1414 BC)

Zdroj:

Belejkanich, *Pravoslavné dogmatické bohoslovie I.*, Prešov 1995
Belejkanich, *Pravoslavné dogmatické bohoslovie II.*, Prešov 1996

Odpověď:

„Neboť pohlédl na ponížení své služebnice. Hle, od nynějška mne budou blahoslavít všechna pokolení.“ (Lk 1,48) Takto zní slova samotné Panny Marie, která dojata a pohnuta andělským navštívením shůry prorokovala o úctě, kterou ji budou v budoucnu projevovat všechna pokolení země. Plně v souladu s Boží vůlí. Když k ní totiž přišel archanděl Gabriel, pravil: „Zdravím tě, milostí obdařená, Pán s tebou! Jsi požehnaná mezi ženami!“ (Lk, 1, 28) A později dodal: „Neboj se, Marie, vždyť jsi u Boha našla milost.“ (Lk 1, 30)

Kdyby Hospodin nechtěl povýšit a zdůraznit postavení Panny Marie nejen mezi ženami, ale mezi všemi lidmi, neučinil by jistě takové prohlášení a neposlal svého anděla, aby zdůraznil roli Přesv. Bohorodice a její význam pro nás křesťany.

Pravoslavná církev náležitě a pravdivě (pravoslavně) oslavuje a uctívá Pannu Marii z toho důvodu, že učinila svůj velký přínos ke spasení lidského rodu, a to tím, že jako jediná z žen vyplnila to, co Bůh původně očekával od člověka. Jako „druhá Eva“ učinila a naplnila to, co „první Eva“ nedokázala...

Bůh mohl podle svatých Otců obnovit lidskou přirozenost pouze tehdy, pokud by tato přirozenost byla v bytostném spojení s Adamovými potomky. Proto také nevytváří svou lidskou přirozenost z ničeho, jako na počátku stvoření, ale přijímá ji od Panny Marie. Právě v tom spočívá podle rumunského dogmatisty Dumitra

Staniloae účast Bohorodice na spasitelném díle, které vykonal Ježíš Kristus. (Srov. Dumitru Staniloae, Pravoslavná dogmatika, Beograd 1993)

Něco jiného je úcta, a něco jiného „vykoupení“.

Přínos Přesv. Bohorodice k našemu vykoupení je proto významný, nezanedbatelný a zcela podstatný, neboť ona je počátkem naší spásy, vždyť dala život našemu Spasiteli.

Vykoupení však musel učinit a zrealizovat její božský Syn.

Zdroj:

Belejkanič, *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I.*, Prešov 1995

Belejkanič, *Pravoslávne dogmatické bohoslovie II.*, Prešov 1996

14. Jak se stavíte k principu „Sola scriptura“?

Protestantská koncepce a učení „Sola scriptura“ (čili „Pouze písmo“) je něco natolik odloučeného a odděleného od skutečného a plného života a projevů boholidského Těla Kristova – Jeho svaté Církve, že není možné považovat ani jen způsob uvažování v těchto intencích za nějaké principiální stanovisko Církve Kristovy, která naopak neomezuje poznání svých věřících pouze na jeden určitý pramen poznání, nýbrž udílí prostřednictvím Ducha Svatého své hojné dary svým věřícím. Ty se pak projevují rozmanitými projevy, kde Písmo svaté je jen jedním, byť zásadním a důležitým pramenem Bohopoznání.

Jeden pravoslavný teolog jednou řekl: „Kdyby Bůh chtěl použít ke svému zjevení pouze Písmo svaté, seslal by ho lidem z Nebe, a nebylo by třeba dramatu na Golgotě, utrpení Božího Syna, Jeho uložení do hrobu... Stačilo by, kdyby poslal své Písmo.“

Odpověď:

Z pravoslavného hlediska je toto protestantské učení, vycházející z výjimečnosti a uznání pouze Písma svatého jako jediné autority při poznání a chápání Boha, založeno na několika chybných předpokladech.

Předpoklad je něco, co považujeme za samozřejmé od počátku, obvykle zcela nevědomě. Dokud je předpoklad platný, vše je v pořádku a správné; ale falešný předpoklad nevyhnutelně vede k falešným závěrům.

Protestanti, jak dodává otec John Whiteford, pravoslavný kněz z Texasu, kteří jsou ochotni upřímně posoudit současný stav protestantského světa, se musí ptát, proč, jestliže protestantismus a jeho základní učení o Sola Scriptura jsou od Boha, má

za následek více než dvacet tisíc rozdílných skupin, které se nemohou shodnout na základních aspektech toho, co Bible říká, nebo co to znamená být křesťanem?

Proč (pokud je Bible dostačující kromě Svaté tradice) může baptista, svědek Jehovův, charismatik a metodista, tito všichni tvrdit, že věří tomu, co Bible říká, a přitom ani dva z nich nesouhlasí s tím, co o Bibli věří a tvrdí ten druhý?

Myšlenka "Sola scriptura" je pro protestantismus tak fundamentální, že sami protestanté zapomínají, kdo a jaká autorita určila, které knihy Nového a Starého zákona byly přijaty do tzv. "kánonu", tedy mezi knihy kanonické. Náš Pán ale řekl: „Tak tedy každý dobrý strom nese dobré ovoce a špatný strom nese zlé ovoce.” (Mt 7,17). Pokud budeme soudit teorii a přístup Sola Scriptura z pohledu biblických plodů, nezůstane nám žádný jiný závěr, jak říká otec John Whiteford, než to, že tento strom musí být „vyřat a vhozen do ohně” (Mt 7,19).

Většina protestantů, protože jejich teologický základ a učení „Sola scriptura“ způsobily pouze oddělení a rozepře, už dávno upustila od myšlenky pravé křesťanské jednoty a považuje za směšnou hypotézu, že může existovat pouze jedna společná křesťanská víra. Když čelí tak silným tvrzením o jednotě církví, jak je interpretuje Pravoslavná církev, často reagují v hrůze, neboť se domnívají, že takové pravoslavné postoje (o jednotě Církve) jsou v rozporu s křesťanskou láskou.

Jelikož se protestanté nacházejí bez této skutečné jednoty, usilují naopak o vytvoření falešné jednoty tím, že rozvíjejí relativistickou filozofii ekumenismu, v níž je odsouzena právě ona jediná víra, která si podle nich činí nároky na exkluzivní tvrzení o pravdě. Tyto projevy protestantů a jejich postojů jsou však daleko od projevů lásky historické a stále reálné Kristovy Církve, a svědčí spíše o humanistické sentimentálnosti. Lásky je však podstatou Církve. Kristus nepřišel na tento svět, aby založil novou myšlenkovou školu, ale on sám řekl, že přišel „vzbudovat svou Církev”, kterou nepřemohou ani „brány pekla” (Mt 16,18). Toto nové společenství Církve vytvořilo spíše „organickou jednotu než mechanické sjednocení vnitřně rozdělených osob” (Novomučedník Ilarion Trojický, „Christianity or the Church”). Tato „jednota” je možná pouze díky novému životu, který přináší Duch Svatý a který lze zažít díky životu v Církvi.

Zdroj:

John Whiteford, *Sola scriptura – In the Vanity of Their Minds*
http://orthodoxinfo.com/inquirers/tca_solascriptura.aspx

15. Jak se stavíte k principu „Sensus fidei - nadpřirozeného smyslu víry“?

Tuto otázku nemohu dostatečně zodpovědět, protože si nejsem jistý, co přesně toto ŘK učení (Sensus fidei) znamená.

Mohu říci jedině. A sice k tématu *vyznání víry a učení* Církve z pohledu osob duchovních a laiků, všeobecně věřících:

Pro Pravoslaví je Církev tam, kde se uskutečňuje apoštolská služba, kde je řádně ustanovený biskup, nositel apoštolské posloupnosti (sukcese), kde se koná svatá Eucharistie, kde se shromážděný lid sjednocuje do liturgického společenství, do liturgické jednoty, Těla Kristova. Z tohoto hlediska je třeba chápat tvrzení, že „mimo Církev není spásy“ (Sv. Epifanios Kyperský), protože „solus christianus = nulus christianus“. *Solus christianus* je ten, který se nachází mimo eucharistické společenství, tedy mimo Církev (srov. Pravoslávne dogmatické bohoslovie, I. Belejkaníč).

Sv. Ignátios Antiochijský píše: „Kde je Kristus, tam je i všeobecná Církev.“ (List ke Smyrenským křesťanům, VIII.).

Podle ruského teologa Chomjakova je právě „všeobecnost“ postavena na vnitřní všeobecnosti (katholicitě) Církve, to jest na principu nedělitelnosti. V Církvi není rozdělení, ale panuje zde jednota, v tom, co je podstatné, všeobecné (katholické).

Tato všeobecnost pak v sobě zahrnuje „úplné vyznání víry“. „Je to celostná, úplná a dokonalá víra v tom nejhlubším smyslu slova, zaručující člověku účast na pravdě.“

„Apoštolská posloupnost ukazuje Církev jako permanentní tajemství Pravdy. Církev Kristova není viditelnou světskou institucí. Je vedena Duchem Svatým, který je garantem neomylnosti Církve. Svatý Duch působí všude tam, kde je Tělo Kristovo. V modlitbě „epikléze“ prosíme, aby Svatý Duch sestoupil, posvětil věrné (věřící) a učinil tak Církev svatou a neomylnou v pravdě, kterou jsme převzali od svatých apoštolů, a posvětil dary.“

Srbský protodiákon Vojin S. Rakič vysvětluje tento pohled, když říká: „Právě takovouto a ne jinou Církev založil náš Spasitel Ježíš Kristus. Proto bez víry v jednu, svatou, všeobecnou a apoštolskou Církev a bez života podle této víry člověk nemůže dosáhnout spásy.“

Zdroj:

Belejkaníč, *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I.*, Prešov 1995
Belejkaníč, *Pravoslávne dogmatické bohoslovie II.*, Prešov 1996

16. Která část mariologie se vám jeví jako nejcitlivější téma?

Rozbor:

Ctihodný otec Izák Syrský hovoří o tom, co je srdce slitovné: „Je to srdce hořící pro celé stvoření, pro lidi, pro ptáky, živočichy, demony a pro každou stvořenou věc; a při vzpomínce na ně oči milosrdného člověka prolévají mnoho slz. Jeho srdce vysílá ustavičně vzhůru lkavou modlitbu i za nerozumná zvířata, nepřátele pravdy a za ty, kdo ji ubližují.“

Srdce pravoslavného křesťana bolí při myšlence na ostatní křesťany, kteří nejsou pravoslavní. Možná, že tito jinoslavní křesťané činí mnoho užitečného, jak připomíná archim. Georgios, a že konají dobré skutky. A je jisté, že jejich dobré skutky jsou mnohé. Nicméně, nemají správnou víru – to jest pravoslavnou víru. Ani ve smyslu Trojjediného Boha, ani Ježíše Krista, ani Přesvaté Bohorodice, a tedy ani správnou víru o smyslu lidského života zde na zemi.

Odpověď:

Jako téma nejcitlivější osobně vnímám učení o Neposkvrněném početí Panny Marie (latinsky Immaculata conceptio), tedy ŘK učení o početí Panny Marie, budoucí matky Ježíše Krista, jejími rodiči, Annou a Jáchymem bez poskvrnění dědičným prvotním hříchem, které neodpovídá pravoslavnému učení, nebylo nikdy Všeobecnou církví přijato. Naopak bylo přijato ŘK církví po jejím rozkolu s Pravoslavnou církví, v 19. století. Na místo, aby Boží Matku povýšilo, ji ponížilo, neboť ji oslavuje za něco, co jí nenáleží, a něco takového nemůže být Bohorodicí ani přijímáno. Je to jedno z dalších krajních témat, které rozdělují nejen dávnou víru prvotních křesťanů, nýbrž také samotné ŘK věřící mezi sebou navzájem.

17. Máte nějaké další zajímavé informace, nebo myšlenky týkající se tématu?

Ježíš Kristus je Cesta a Brána. Jako Bohočlověk je jediný.

Svatá Panna je první, ona předchází lidstvo a všichni ji následují, ona je dobrá Vůdkyně, pomocnice, „ohnivý sloup“, který vede všechny k novému Jeruzalému. Ona jako první přešla smrtí, která díky jejímu Synovi ztratila svoji moc (Oz 13,14), ale tento svět (Bohorodice) neopustila (Vo uspeniji mira neostavila jesi, Bohorodice...). Pravoslavný liturgický svátek Zesnutí (Uspénija) Panny Marie obsahuje smrt a pohřeb Bohorodice, po kterém následuje její vzkříšení a nanebevzetí. Liturgická píseň slovy Písma svatého říká: „Povstaň, Hospodine, a jdi k místu svého odpočinku, Ty i truhla Tvé moci“ (Žalm 132,8). „Následujíc svého Syna, podřídila ses zákonům přírody, a po své smrti jsi vstala k životu věčnému se svým Synem“.

Smrt Krista byla dobrovolná, Marie se podrobila smrti podle přirozeného zákona a byla vzkříšená mocí svého Syna. Tuto skutečnost sv. Jan Damašský nazývá darem Krista své Matce. Její osud je jen zkrácený a přibližuje skutečnost parusie – druhého

příchodu Ježíše Krista. Toto vyznání Církve v jejích liturgických písních je původní a pravdivé a absolutně nedovoluje vytvářet jiný teologický pohled na postavení Panny Marie jako Matky Spasitele světa, a už vůbec nedovoluje vytvořit dogma o tzv. „neposkvrněném početí“. Takovéto učení je důsledkem nesprávného učení o vztahu milosti a přirozenosti... Z toho vzniká přemrštěný kult Panny Marie, připisování jí takového postavení v díle spásy, které nikdy nezastávala, „zázrak“ neposkvrněného početí, anebo opak toho, celkové popírání jakékoli úcty k Panně Marii, co lze vidět z učení protestantských církví a protestantské teologie.

Liturgické a ikonografické uctívání obsahuje skrytou povahu tajemství této události, což je vyjádřeno i tím, že chybí v apoštolském kázání a v Písmu svatém a nebylo formulované na některém ze všeobecných sněmů Církve. V 5. století svatý Juvenálíos, patriarcha jeruzalémský, řekl byzantské císařovně Pulchérii: „V Písmu svatém nenalzáme nic o zesnutí svaté Boží Matky a vždycky Panny Marie, ale víme o tom z Tradice, velmi staré a spolehlivé Tradice“.

Modlitební úcta k Panně Marii zůstává tedy faktem vnitřního vědomí Církve, jejím nejintimnějším tajemstvím, dostupným pouze ve světle Tradice, ve světle vnitřního liturgického života Církve. Je to účast Panny Marie na ponížení (kenózi) spolu se Synem i Duchem Svatým. Církev oslavuje svátek Zesnutí jako tajemnou druhou Paschu a vyzdvihuje tak před koncem času slávu zbožštění člověka.

Panna Marie a její panenství stojí na čele Církve a vyjadřují bytnost Království a svatosti navždy. Text z Písma svatého, konkrétně z knihy Přísloví², který se čte při příležitosti svátku Početí Přesv. Bohorodice svatou Annou, její matkou, ztotožňuje Pannu Marii s místem, ve kterém sídlí Boží Moudrost a oslavuje v ní konečný cíl stvoření.

Kde je Kristus a jeho Matka, tam mají být všichni, které Církev duchovně zrodila pro tuto blízkost a jednotu s Bohem, pro účast na Božím životě...

Michal Dvořáček

V Brně dne **8. května 2018**

Svátek sv. apoštola a evangelisty **Marka** (8.5./25.4.)

² **Přísloví** (8,22-30):

22. Hospodin měl mne při počátku cesty své, před skutky svými, přede všemi časy.
23. Před věky ustanovena jsem, před počátkem, prve než byla země.
24. Když ještě nebylo propasti, zplozena jsem, když ještě nebylo studnic oplývajících vodami.
25. Prve než hory založeny byly, než byli pahrbkové, zplozena jsem;
26. Ještě byl neučinil země a rovin, ani začátku prachu okršlku zemského.
27. Když připravoval nebesa, byla jsem tu, když vyměřoval okrouhlost nad propastí;
28. Když upevňoval oblaky u výsosti, když utvrzoval studnice propasti;
29. Když ukládal moři cíl jeho, a vodám, aby nepřestupovaly rozkázání jeho, když vyměřoval základy země:
30. Tehdáž byla jsem od něho pěstována, a byla jsem jeho potěšení na každý den, anobř hrám před ním každého času;